

Manevî Medresetüzzehra'dan Maddî Medresetüzzehra'ya

Ömer Önbaş

Prof. Dr. Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi

Nahit Topaloğlu

Eğitimci

Özet

Bediüzzaman Said Nursi'nin Medresetüzzehra projesi, vatan sathını mektep yapmaya matuf bir imana hizmet modelidir. Fen ilimleriyle din ilimlerinin mezcedilerek bilginin kuru odun yığını hükmünden çıkarılıp marifetullaha, amele ve davranışa dönüştürülmesi, Esmâ-i Hüsna okumalarının her alana yayılması, inkâr-ı Ulûhiyet temelli materyalist müfredatın olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılarak tevhid eksenli bir eğitim anlayışının yerleştirilmesi gibi unsurları içinde barındıran Medresetüzzehra çok yönlü bir eğitim projesidir. Bu makalede Hz. Bediüzzaman patentli, geniş şümüllü ve çok yönlü Medresetüzzehra projesi; farklı zaviyelerden (müfredat yapısı, ders işleme mantalitesi, dil ve anlatım yönü, yönetim anlayışı...)-kısa kısa- nazara sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Medresetüzzehra, iman, fenni malumat, Esmâ-i Hüsna, mana-i harfî



*Kâinatın
Hâlikı, fitratın
maliki olduğu
gibi vahyin
de sahibidir.
Gönderdiği İslam;
vahiy ve fitrat
gibi iki metin
esas üzerine bina
edilmiştir. Vahyin
muhatapları olan
peygamberler,
beşerin manevî
teâlisinin
ve ahsen-i
takoim sırrının
mümessilleri
olduğu gibi,
insanın maddî
terakkiyatının da
pişdarlarıdır.*

Giriş

Sani-i Hakim, Rubûbiyet ve Uluhiyetinin lazımı olarak kâinatı mükemmel bir uyum içinde yaratmış, Vahdetinin muktezası, bütün mevcudatı atkı ipleri gibi hadsiz münasebetler ile birbirine bağlamıştır. Fitrat denilen bu hikmetli yaratılış, kâinatın sırlarını açacak bir anahtarla (ene) techiz edilen beşerin ilgisini çekmiş ve insan, varlıklar arasındaki intizam bağlarını *-bir yapboz gibi-* bulmaya ve anlamaya sevk edilmiştir. Beşeriyet, gerek ihtiyacının sevkiyle gerekse fitratına derç edilmiş merak *-ki Bedüzzaman'a göre ilmin hocasıdır-* duygusunun tatmini için, manevî dua olan asırların istişaresiyle yorucu ama bir o kadar da zevkli bir sahada çalıştırılmıştır. İnsan, kâinattan topladığı bu fennî bilgileri sınıflandırarak sistematik hâle getirmiştir.

Kâinatın Hâlikı, fitratın maliki olduğu gibi vahyin de sahibidir. Gönderdiği İslam; vahiy ve fitrat gibi iki metin esas üzerine bina edilmiştir. Vahyin muhatapları olan peygamberler, beşerin manevî teâlisinin ve ahsen-i takvim sırrının mümessilleri olduğu gibi, insanın maddî terakkiyatının da pişdarlarıdır. Bu münasebetle Peygamberin (sav) takipçileri olan eski İslam âlimleri, ilmî çalışmaları dinî bir vecibe saymışlardır. Dolayısıyla “Ene”de münderic vâhid-i kıyasî penceresiyle ilimdeki keşifleri, Allah’ın varlık, birlik, sıfat ve esmâsının anlaşılmasına vesile olmuştur. Vaktaki Kur’an’ın da teşvik ettiği bu anlayış, bu disiplinler yaklaşımlar, kâinata yaratıcı hesabına, mana-ı harfî bir nazardan, mana-ı ismiyle tabiat ve varlıklar hesabına tek gözlü bir bakışa dönmüş, o zaman insanlık büyük bir değer kaybına uğramıştır.

“Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise maneviyata kördür.”¹ Maneviyata kör pozitivist anlayış, inkâr-ı Ulûhiyet temelî materyalizm, insanı keşmekeşe, mutsuzluğa ve belirsizliğe itmiş; insandaki hadsiz kemalât, hiçe inmiştir. “Basar masnuâtı görüp de, basîret Sâniî görmezse, çok garip ve çirkin düşer.” prensibince beşer, anlamsız bir girdaba yuvarlanmış; fennî malumattan (fitrat) mahrum bir din taassup; dinden (vahiy) mahrum bir fen de hile ve şüphe doğurmuştur.

Her ne kadar modern bilim, işin bu tarafı ile ilgilenmiyormuş gibi görünüp “Bu iş, felsefe ve teolojinin işi.” dese de, bu meselelere bigâne kalmak, insanın kemalâtına yakışmamıştır. Çünkü insanın algısı yalnız “ne ve nasıl” üzerine programlanmamıştır. “Kim ve ne niçin” soruları, çatlatırcasına meraklandırarak insan aklını tazip etmektedir. İşte, hayatı boyunca öğrendiği her türlü malumatı yaratıcının isim ve sıfatları hesabına çevirmeye, malumatını marifete dönüştürmeye çalışması, insanın en büyük imtihanıdır.

“Feyâsübhanallah! Şu kâinatta zerreden şemse kadar bütün mevcudat, taayyünâtlarıyla, intizamâtıyla, hikmetleriyle, mizanlarıyla Sâniînin ihtiyarını gösterdikleri hâlde, şu kör olası felsefenin gözü görmüyor.”² cümlesi, fen ve felsefeden gelen dalâlete şaşkınlığın ifadesidir.

Prof. Şerif Mardin Tanzimat’la beraber Batı’nın teknoloji ile kendi kültürünü de empoze etmeye başladığı süreçte, İslam teknolojiyle nasıl buluşa-

cak sorusunu irdelerken iki şeyi mezcetmek problemi yaşandığından bahseder. “Yani İslâm’ı kuvvetlendireceğiz, maruz olduğu darbelerden kurtaracağız, fakat İslâm’ı bu darbelerden kurtarıırken, belirli bir teknolojik ve bilimsel gelişmeyi kabul etmemiz gerekir. Binâenaleyh problem, İslâmî düşüncesi, teknoloji ve Batı kültürüyle öyle bir şekilde mezcetmektir ki, İslâmî felsefe bu işin temelini, cevherini teşkil etsin, fakat arka planı olan teknoloji ve sistemi de onun canlı bir parçası olsun. Yani hem İslâm’ca düşünelim, hem de teknolojik bir hayat yaşayalım.” İşte tam bu noktada Risale-i Nur’un doldurduğu boşluk bilimsel buluş konusunu halletmesidir, der ve Risale-i Nur’un, modernleşmenin getirdiği manevî krize cevap verdiğini söyler.³

Bütün fenler, Hakîm isminin bir lem’a ve tecellisinden ibarettir. Risale-i Nur ise (Rahîm ve Nur isimlerinin yanında) İsm-i Hakîm’e mazhar olduğundan, inkâr-ı Ulûhiyet temelli materyalist müfredatın en tesirli ilacıdır.

Risale-i Nur’da “Süfyan büyük bir âlim olacak; ilim ile dalâlete düşer. Ve çok âlimler ona tâbi olacaklar.”⁴ hadisi tevil edilirken Süfyan’ın dehşetli icraatı nazara verilir. “Çok muallimleri kendine taraftar eder, din derslerinden tecerrüt eden maarifi rehber edip tâminine şiddetle çalışır demektir.”⁵ izaahıyla, Süfyan’ın tahrifat metodu nazara verilir ve Nurlarda bu menfi uygulamaların sebep olduğu tahribatın tamir yolları gösterilir.

Bu makalede Hz. Bediüzzaman patentli, geniş şümüllü ve çok yönlü Medresetüzzehra projesi; farklı zaviyelerden (müfredat yapısı, ders işleme mantalitesi, dil ve anlatım yönü, yönetim anlayışı...)—kısa kısa— nazara sunulmuştur.

Toplumda külli iman inkişafı açısından manevî Medresetüzzehra

Her insanın emr-i bil-mâruf ve nehy-i anil-münker ile tavzif edilmiş olması, ona bir nevi muallimlik görevi yükler. Çünkü her insan, hayat-ı içtimaiyede bir fen veya sanatla irtibatlıdır. Günlük meşgalesi ve insanlarla münasebeti bu zaviyedir.

İnsanın en değerli sermayesi olan ömrü, çoğunlukla günlük meşgale ile geçtiğinden bu büyük zaman dilimini Esmâ hesabına uyanık ve farkında geçirmek büyük bir kazanç olacaktır. Aynı zamanda bu farkındalık fitri bir tebliğ olduğundan, muhataplara tesiri yüksek olacaktır. Adeta teorik bir dersin pratiğe dönüşmesi tezahür edecektir. İşte bu anlayış, her insanın kendi alanına bakan günlük meşgalesine terettüp eden Esmâ-i Hüsnâ’yı fark etme ve o Esmâya terettüp eden fiil ve sıfatları müşahede etme, kendinde münderic ene dürbünüyle kıyaslama ve marifetullaha dönüştürme vazifesini doğurur. Bu gözlemlerin cemiyetle paylaşılması, ona halife-i arz görevini ifa şerefini kazandırır. Kişi, iştigal alanıyla ilgili Esmâ zikrini böylece talim etmeyi, işinin günlük bir parçası kabul edecektir.

Risale-i Nur; müntesiplerini, lisan-ı hâl ve kâliyle her zaman ve zeminde ders veren bir muallim derecesine çıkarır. Böylece bütün vatan sathı bir

*Her insanın
emr-i bil-mâruf
ve nehy-i anil-
münker ile tavzif
edilmiş olması,
ona bir nevi
muallimlik görevi
yükler. Çünkü
her insan, hayat-ı
içtimaiyede bir
fen veya sanatla
irtibatlıdır.
Günlük meşgalesi
ve insanlarla
münasebeti bu
zaviyedir.*

3. Köprü Dergisi 1990 yılı Aralık sayısı

4. İmam-ı Gazali, İhya-i Ulûmiddin, 1:59.

5. Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı, Şualar, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2009, s. 914.

*Materyalist/
pozitivist
düşüncenin,
yaratıcıyı kasdı
olarak dışlayan
anlayış ve dilini,
tevhidi esas alan
külli burhanlar
ve mantikî
delillerle yaratıcı
fkrini önceleyen
Marifetullah
anlatımına
çevirmek lazımdır.*

mektepe hâline gelir. Artık her yer dersane ve her zaman, ders saatidir. Her bir Nur talebesine vazife olan bu anlayış, toplumda külli iman inkişafına vesile olacak bir manevî Medresetüzzehra çalışmasıdır.

Meslekleri muallimlik olan tahkikî iman sahibi Nur talebelerinin bir başka sorumlulukları da vardır: Mesleklerini icra ederken aşına oldukları fen ve sanatın, Esmâya bakan yönünü özel olarak çalışmak ve mana-ı harfî duyarlılığı içerisinde Medresetüzzehra anlayışına uygun, Risale-i Nur süzgecinden geçmiş yepyeni fen ve sanat metinleri oluşturmak.

Materyalist/pozitivist düşüncenin, yaratıcıyı kasdı olarak dışlayan anlayış ve dilini, tevhidi esas alan külli burhanlar ve mantikî delillerle yaratıcı fikrini önceleyen Marifetullah anlatımına çevirmek lazımdır.

Beldelerdeki iman hizmetlerinin inkişafı münasebetiyle Risale-i Nur'da geçen "...İsparta'yı manevî Medresetüzzehra hükmüne getirdi.", "...Denizli vilayeti de bir nevi Medresetüzzehra hükmüne geçecek" ifadeleri, Medresetüzzehra projesinin, vatan sathını mektepe yapmaya matuf bir imana hizmet modeli olduğunu gösterir.

Bu "manevî Medresetüzzehra" anlayışının yaygınlaşması, maddî Medresetüzzehra arayışlarını da tetikleyecektir. Sahadaki üretken potansiyel, özel konular ve ince anlayışlarda has inkişafalara, tahkikî sorgulamalara vesile olacak, maddî Medresetüzzehra'nın ihlaslı muallim kadrosu, fitrî olarak bu potansiyelden doğacaktır. Manevî Medresetüzzehra'nın yaygınlaşması, inşaallah maddî Medresetüzzehra'yı da netice verecek ve onu bir proje merkezi gibi çalışmaya zorlayacaktır. Böylelikle toplumda karşılığını bulan, mukteza-yı hâle mutabık hikmetli çalışmalar, düzenli olarak sürdürülecektir. Bu sayede maddî Medresetüzzehra, potansiyel proje ve fikirleri sistematik hâle getirip geliştirecek ve bunları ilmî bir dil kullanarak bütün insanlığa ve özellikle de ilim camiasına kazandıran teknik destek birimi olma vazifesini görecektir.

Ekser Kur'an ayetlerinin birer Esmâ ile hitamı gibi, tekvinî ayetler olan fen ve sanatın metinleri de o filele uygun birer Esmâ zikriyle sonlandırılmaktadır. Bu maksatla her bir Nur talebesinin Risale-i Nur'dan aldığı marifetullah bilgisini alana yansıtmak için yapageldiği ferdî çalışma ve pratiklerle yetinilmemeli, müstaid Nur talebelerinden -şuraca- teşekkül ettirilmiş bir heyet, farklı fen ve sanat dallarında bu işin profesyonelce hazırlanmış metinlerini kesintisiz bir biçimde oluşturmaya çalışmalıdır. Böylece Nur talebeleri, kendisine özgü bir müfredat kurgusuyla hazırlanmış orijinal metinlere sahip olacaktır. Bu çalışmalar, zaman ve zemine göre -örgün/yaygın hangi sureti tabakkuk etmişse- Medresetüzzehra'nın bütün şubelerinde büyük bir ihtiyacı karşılayacaktır.

Yeni Asya Neşriyat'ın logosu olan "Gayemiz vatan sathını bir mektepe yapmaktır." ideali, bu şuurun ifadesidir. Bu anlayış, toplumu hâle hâle nurlandıracaktır. El-an bu husustaki çalışmaları, ileride tesis edileceğini ümit ettiğimiz maddî Medresetüzzehra'nın bir öncü birimi/cüzü olarak Risale-i Nur Enstitüsü ve Yeni Asya yapmaktadır, diyebiliriz.

Öğretimin Eğitime Dönüşmesi Yönüyle

Eğitim, -genel anlamda- insanın yeteneklerini, özellikle ahlaki açıdan geliştirmek için ona yön ve biçim verme faaliyetlerinin bütününe denir. Yani eğitim kişide “istendik davranışlar” oluşturma faaliyetidir.

Öğrenilen bilgi bireyde müspet davranış değişikliği oluşturuyorsa eğitim, amacına ulaşmıştır. Yoksa o bilgi, kuru odun yığını hükmündedir. Hz Ali’ye izafeten söylenen “İlim bir noktadır; cahiller onu çoğaltır.” vecizesi veya Yunus Emre’nin “Okumaktan mana ne, kişi Hakk’ı bilmektir/ Çün okudun bilmezsin, ha bir kuru emektir.” dizeleri, ilimlerin marifetullahı ne tice vermesi gereğini vurgular. Risale-i Nur’da bu durum şöyle izah edilir:

“Bilirsin ki; ömür kısadır, lüzumlu işler pek çoktur. Acaba benim gibi sen dahi kafanı teftiş etsen, malûmatın içinde ne kadar lüzumsuz, faydasız, ehemmiyetsiz, odun yığınları gibi camit şeyleri bulursun. Çünkü ben teftiş ettim, çok lüzumsuz şeyleri buldum. İşte o fennî malûmatı, o felsefi maarifi; faydalı, nurlu, ruhlu yapmak çaresini aramak lâzımdır. Sen dahi Cenab-ı Hak’tan bir intibah iste ki, senin fikrini Hakîm-i Zülcelâl’in hesabına çevirsin, tâ o odunlara bir ateş verip nurlandırısın. Lüzumsuz maarif-i fenniye, kıymettar maarif-i ilâhiye hükmüne geçsin.”⁶

Bediüzzaman patentli Medresetüzzehra anlayışı ile, kütüphaneler dolusu kitaplar, internet dolusu bilgiler ve bunları keşfetmede verilen emekler, güzel bir niyet ile anlamlandırılmış olacaktır. “Hiç düşünmezler mi, hiç tefekkür etmezler mi?” gibi pek çok ayette geçen emirler ve Peygamberimizin (asm) “Bir an tefekkür, bir sene nafil ibadetten hayırlıdır.” teşviki, ilim ve keşiflerin de güç kaynağıdır.

Risale-i Nur’da geçen “Demek, Kur’ân’dan gelen o Sözler ve o nurlar, yalnız akli mesâil-i ilmiye değil, belki kalbi, ruhi, hâli mesâil-i imaniyedir. Ve pek yüksek ve kıymettar maarif-i İlâhiye hükmündedirler.”⁷ cümlesi, bilginin pratikte nasıl kullanılacağını ve hâle tesir ederek nasıl marifetullahıya dönüştürüleceğini ifade eder. Malumatlar marifetullahıya dönüşürse kişide müspet davranış değişikliğine vesile olur, bireyin ve toplumun kemalâtına yol açar.

Risale-i Nur’da, çağımıza ait çok önemli bir duruma ayrıca dikkat çekilir. İnsanlarda hükmeden hayat zevki ve hırsı; akla, ruha galip olduğundan o kör hissin kolay mağlup olmayışının ve ahiret bilindiği hâlde yanlışta devam edilmesinin ince sırrı anlatılır. “Onlar bile bile dünya hayatını ahirete tercih ederler.”⁸ ayeti tefsir edilirken “Hiçbir asır böyle bir tarzı göstermemiş.” vurgusu yapılarak bu asrın acip hâli nazara verilir, bilginin amel ve davranışa dönüşmesi için en tesirli çare olarak Risale-i Nur’un tarzı gösterilir.

Asrın iki dehşetli hâlimden birincisi olan bu durum, “Akıbeti görme-yen ve bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissîyât-ı insaniye, akıl ve fikre galebe ettiğinden, ehl-i sefâhati sefâhatinden

Öğrenilen
bilgi bireyde
müspet davranış
değişikliği
oluşturuyorsa
eğitim, amacına
ulaşmıştır. Yoksa
o bilgi, kuru
odun yığını
hükmündedir.

6. Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı, Barla, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2007, s.119.

7. Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı, Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2007, s.595.

8. İbrahim Suresi 3

*Risale-i Nur'da
fen ilimleri
aklın nuru; din
ilimleri vicdanın
ziyası olarak
nitelendirilir.
Hakikatin ışığı
bu ikisinin
mezcedilip
kaynaştırılması ile
tezahür edecektir.*

kurtarmanın yegâne çaresi, aynı lezzetinde elemi gösterip hissini mağlup etmektir. Yoksa, bu zamandaki küfr-i mutlakın ve fenden gelen dalâletin ve sefâhatten gelen tiryakiliğin inadı karşısında Cenâb-ı Hakk'ı tanıttırdıktan sonra ve Cehennem vücutunu ispat ile ve onun azabı ile insanları fenalıktan, seyyiattan vazgeçirmek; ondan, belki yirmiden birisi ders alabilir. Ders aldıktan sonra da, "Cenabı Hak Gafur'ı-Rahîm'dir; hem Cehennem pek uzaktır" der, sefâhatine devam edebilir; kalbi, ruhu hissiyatına mağlup olur." ⁹ ifadeleriyle gözler önüne serilir. "Risale-i Nur'daki ekser muvâzeneler, küfür ve dalâletin dünyadaki elim ve ürkütücü neticelerini göstermekle en muannit ve nefis-perest insanları dahi o menhus, gayr-i meşru lezzetlerden ve sefâhatlerden bir nefret verip aklı başında olanları tövbeye sevk eder." cümleleri ile de Nurlardaki tesir gücünün sırrı nazara verilir. Kötülüğün dünyadaki hâl-i hazır sonuçlarını göstermekle his mağlup edilip kişilere fena şeylerden el çektirilir.

Bu asrın materyalist eğitimden gelen ikinci dehşetli hâli olarak da küfrü mutlak ve fenden gelen dalâletler ve küfr-i inadîden gelen temerrüt gösterilir. Eskide bir memlekette bir kaç tane bulunan küfr-i inadîyi taşıyanların, şimdi bir kasabada yüzlerce olduğu nazara verilir. Bunlar firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakaik-ı imaniyeye karşı muaraza ettiklerinden, bu dünyada onların temellerini parça parça edecek atom bombası gibi bir hakikat-ı kudsiye, Risale-i Nur'la nazara verilir.

Risale-i Nur'da fen ilimleri aklın nuru; din ilimleri vicdanın ziyası olarak nitelendirilir. Hakikatin ışığı bu ikisinin mezcedilip kaynaştırılması ile tezahür edecektir. Hem taassup hem de şüphelerden kurtulmanın başka çaresi de yoktur.

"Hem nasıl ki, bir hane ustasız olmaz. Bâhusus öyle bir hane ki; harika sanatlarla, acip nakışlarla, garip ziynetlerle tezyin edilmiş. Hatta her bir taşında bir saray kadar sanat derç edilmiş. Ustasız olmak, hiçbir akıl kabul edemez; gayet mahir bir sanatkâr ister. Bâhusus, o saray içinde, sinema perdeleri gibi, her saatte hakikî menziller teşkil edilip kemal-i intizamla, elbise değiştirdiği gibi değiştiriyor." cümleleri ile bilim dallarına ve bilimsel araştırmalara, Allah hesabına baktırır. Bediüzzaman, Kastamonu'da yanına gelen lise talebelerine her fennin, nasıl Allah'ı tanıttırdığını gösterir, "Mualimleri değil fenleri dinleyiniz." telkini ile fenlere orijinal bir bakış açısı getirir.

Medresetüzzehra, Risale-i Nurların sadece müstakil ders olarak okutulacağı bir müessese değil, bunun yanında, müspet ilimlerin işlendiği ders metinleri ile Risale-i Nur referanslı Esmâ taliminin kombine edildiği bir sistemdir.

Dil ve Muhteva Yönünden Medresetüzzehra Metinleri

Bir bilginin sadece akla hitap edecek biçimde aktarılması ile; görme, işitme, koklama, dokunma gibi duyuların; his, hayal, kalp, vicdan gibi lati-

felerin devreye sokularak sunulması arasında, anlaşılma derecesi ve kalıcılık açısından ciddi farklar olduğu bedihî bir hakikattir.

Girift ve mücerred mevzuların, kolay ve anlaşılır bilgilere dönüştürülerek aktarılması için başvuru olan “analoji, teşbih, temsili teşbih ve temsili istiareler” modern bilim ve edebiyatın da bigâne kalamadığı ifade tarzlarıdır. Teşbih, iyi kötü herkesin malumat sahibi olduğu bir kavramdır. Analoji ise, benzerliği bilgi kaynağı olarak kullanma, benzerliklerden hareketle çıkarımlar yapmadır. Bilinmeyen, yabancılık çekilen bir vakıyı, bilinen bir başka olguya benzeterek açıklamaya dayanan öğrenme/öğretme yoludur; çok güçlü bir öğretme/öğrenme aracıdır.

Analojinin çeşitleri vardır. Kalbin pompaya, kan dolaşımının trafik akışına benzetilmesi “basit analoji”dir. Diyagramlar, bilgisayar destekli aktiviteler, resim/şema üzerinde benzetmeler ise “Resimli analoji”lerdir. Hikâye tarzında analogiler de vardır ki, konunun bir hikâyeye dayandırılarak anlatılması şeklinde yapılır. Risale-i Nurlarda pek çok numûnesi görülen temsili hikâyeler, bu analoji türünün parlak örnekleridir.

Bediüzzaman’a göre temsil; derin manaları fehme yakınlaştırır. Bu nedenle Nurlarda “...bir temsil âyinesinde göstereceğiz”, “Şu hakikat-i ulviyye bir temsil dürbünüyle rasat edeceğiz”, “Fıkr-i beşer ise o sırta, ancak bir temsil dürbünüyle ve mesel rasadıyla bakabilir.”, “...ayetinin pek çok hakikandan, temsil libası giydirilmiş bir hakikattir.”, “Mesele-i haşrin başından buraya kadar olan temsil suretlerine ve hakikatlerine dair olan beyanatımız, Kur’ân-ı Hakîm’in feyzindedir. Nefsi teslime, kalbi kabule ihzardan ibarettir.” gibi ifadelerle çok rastlanır.

Teşbihlere sıklıkla başvuran Bediüzzaman Hazretleri, teşbihleri derin hakikatlerin izahı sadedinde kullanır. Yoksa teşbih-perestliğe, lafız-perestliğe, manayı gölgeleyecek her türlü laf ebeliklerine şiddetle karşı çıkar:

“Lâfızperestlik nasıl bir hastalıktır; öyle de, sûret-perestlik ve üslûb-perestlik ve teşbih-perestlik ve hayal-perestlik ve kafiye-perestlik, şimdi filcümle, ileride ifrat ile, tam bir hastalık ve mânâyı kendine feda edecek derecede bir maraz olacaktır. Hattâ bir nükte-i zarafet için veya kafiyenin hatırı için, çok edip, edepte edepsizlik etmeye şimdiden başlamışlardır.

Evet, lâfza ziyet verilmeli, fakat tabiat-ı mânâ istemek şartıyla. Ve sûret-i mânâyı haşmet vermeli, fakat meâlin iznini almak şartıyla. Ve üslûba parlaklık vermeli, fakat maksûdun istidadı müsait olmak şartıyla. Ve teşbihe revnak vermeli, fakat matlûbun münasebetini göze almak ve rızasını tahsil etmek şartıyla. Ve hayale cevelân ve şaşaa vermeli, fakat hakikati incitmemek ve ağır gelmemek ve hakikate misal olmak ve hakikatten istimdat etmek şartıyla gerektir.” [10].

Yusuf Kaplan, Köprü Dergisi’nin 102.sayısında Bediüzzaman’ın oluşturduğu “üstdil”i açıklarken, Bediüzzaman’ın önümüze yepyeni koridorlar açtığı tespitini yapar:

Girift ve mücerred mevzuların, kolay ve anlaşılır bilgilere dönüştürülerek aktarılması için başvuru olan “analoji, teşbih, temsili teşbih ve temsili istiareler” modern bilim ve edebiyatın da bigâne kalamadığı ifade tarzlarıdır.

Fenler
Rabb'imizin
kâinatta tecelli
eden isim, sıfat
ve fiillerinin
tezahürü olan
kanunlar
topluluğudur.
Her kanun, bir
kanun koyucuyu
hatırlatmalıdır.
Bunun için
kanunla kanun
koyucu, beraber
talim edilmelidir.

“Bediüzzaman'ın geliştirdiği üstdil ise “afirmasyon”a (hakikatin tasdik ve keşfine, dolayısıyla imana) dayalı olduğu için Bediüzzaman, hem kevnî âyetleri hakikatin tecelligâhı, Rubûbiyetin tezahürü bakımından muhteşem bir şekilde okumuş; hem de sadece tasavvufun, sadece kelâmın, sadece tefsirin, sadece felsefenin diline başvurmak yerine bütün bunların ötesine geçen vahyin/Kitabımızın kendi diline dayalı olarak eşyayı, hakikati ve varlığı okuduğu, anlamlandırdığı için Bediüzzaman'ın geliştirdiği dil, önümüze yepyeni koridorlar açmak gibi bir netice vermiştir.”¹¹

Nurlarda “ bir satırda bir sahife kadar kuvvet; bir sahifede bir kitap kadar tesir” bulunmasının sırrı –bir soru üzerine– şöyle izah edilir:

“...her derde lâyük devayı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zat-ı Zülcelâl, Kur'an-ı Kerîm'in en parlak mazhar-ı icazından olan temsilâtından bir şülesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten, hizmet-i Kur'an'a ait yazılarıma ihsan etti. Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle, en uzak hakikatler gayet yakın gösterildi. Hem sırr-ı temsil cihet-ül vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı. Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakaika kolaylıkla yetiştirildi. Hem sırr-ı temsil penceresiyle, hakaik-ı gaybiyeye, esasât-ı İslâmiyeye şuhûda yakın bir yakın-i imaniye hâsıl oldu. Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve hevâ teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu.

Elhâsıl, yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur'âniyenin lemaâtındandır. Benim hissem, yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir; deva Kur'an'ındır.”¹²

Medresetüzzehra, iman merkezli bir proje olduğundan istikbalde maddî bir Medresetüzzehra kuvveden fiile çıkarsa dersler, hâl-i hazır müfredat programlarında uygulanan şekliyle din dersleri ve fen dersleri gibi kısımlara ayrılmayacak; müfredat, Cenâb-ı Hak'ın kâinatta tecelli eden isimleri üzerine bina edilecektir.

Fenler Rabb'imizin kâinatta tecelli eden isim, sıfat ve fiillerinin tezahürü olan kanunlar topluluğudur. Her kanun, bir kanun koyucuyu hatırlatmalıdır. Bunun için kanunla kanun koyucu, beraber talim edilmelidir. Nitekim Medresetüzzehra'nın temel kaynağı olan Risale-i Nurlarda, etken/aktif çatılı fiiller kullanıldığında fail olarak doğrudan uygun Esmâsıyla Allah zikredilir: “Sâni-i Hakîm beden-i insanı gayet muntazam bir şehir hükmünde halk etmiştir.” gibi. Olayların anlatımında edilgen/pasif çatılı fiil/filimsilerin kullanılması ile de eylemlerin arka planında müstetir fâili düşündürecek “kim tarafından?” sorusu akla getirilir: “...bu dokunan, yapılan şeylerin her bir cinsi... ; ...birbiri içinde, bir tarzda, bir anda yapıyor, nescediliyor... ; ...basit esbap altında yapılan o azîm ve garip işlerde...”

Böylece dünyanın dönüş hızı, atmosferdeki değişimler, insan vücudundaki akıl almaz faaliyetler... birer kuru bilgi derekesinden kurtulacak, isimleri ve sıfatlarıyla yaratıcıyı bildiren yüksek nitelikli marifetullah derecesi-ne terakki edecektir.

11. Yusuf Kaplan. Köprü Dergisi 102.Sayı

12. Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı, Barla, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2007, s.47.

Temsilât, teşbihât ve analogjilerin, hakikati incitmeden, hayale cevelân ve şâ'aa vermek için “hakikatten istimed” edilerek nasıl kullanıldığını 32. Sö-zün uzun hâşiyesine bakarak bu özellikli noktalara dikkat çekelim.

“Sâni-i Hakîm beden-i insanı gayet muntazam bir şehir hükmünde halk etmiştir. Damarların bir kısmı, telgraf ve telefon vazifesini görür; bir kısmı da, çeşmelerin boruları hükmünde, âb-ı hayat olan kanın cevelânına medardırlar. Kan ise, içinde iki kısım küreyvât halk edilmiş. Bir kısım küreyvât-ı hamrâ tabir edilir ki, bedenin hüceyrelere erzak dağıtıyor ve bir kanun-ı ilâhî ile hüceyrelere erzak yetiştiriyor—tüccar ve erzak memurları gibi. Diğer kısım küreyvât-ı beyzâdırlar ki, ötekilere nispeten ekalliyettedirler. Vazifeleri, hastalık gibi düşmanlara karşı asker gibi müdafaadır ki, ne vakit müdafaaya girseler, Mevlevî gibi iki hareket-i devriye ile, sür’atli bir vaziyet-i acibe alırlar. Kanın hey’et-i mecmuası ise, iki vazife-i umûmiyesi var. Biri bedendeki hüceyrâtın tahribatını tamir etmek; diğeri hüceyrâtın enkazlarını toplayıp bedeni temizlemektir. Evride ve şerâyin namında iki kısım damarlar var ki; biri sâfi kanı getirir, dağıtır, sâfi kanın mecralarıdır. Diğer kısmı, enkazı toplayan bulanık kanın mecrasıdır ki, şu ikinci ise, kanı, “ree” denilen nefesin geldiği yere getirirler. Sâni-i Hakîm, havada iki unsur halk etmiştir: biri azot, biri Müvellidülhumûza. Müvellidülhumûza ise, nefes içinde kana temas ettiği vakit, kanı telvis eden karbon unsur-u kesifini kehribar gibi kendine çeker. İki imtizaç eder, buharî hâmız-ı karbon denilen (semli havaî) bir maddeye inkılâp ettirir; hem hararet-i gariziyeyi temin eder, hem kanı tasfiye eder. Çünkü, Sâni-i Hakîm, fenn-i kimyada aşk-ı kimyevî tabir edilen bir münasebet- i şedideyi Müvellidülhumûza ile karbona vermiş ki; o iki unsur birbirine yakın olduğu vakit, o kanun-ı ilâhî ile, o iki unsur imtizaç ederler. Fennen sabittir ki, imtizaçtan hararet hâsil olur. Çünkü, imtizaç, bir nevi ihtiraktır. Şu sırrın hikmeti şudur ki: O iki unsurun, her birisinin zerrelere ayrı ayrı hareketleri var. İmtizaç vaktinde her iki zerre, yani onun zerresi, bunun zerresiyle imtizaç eder; bir tek hareketle hareket eder. Bir hareket muallâk kalır. Çünkü, imtizaçtan evvel iki hareket idi; şimdi, iki zerre bir oldu. Her iki zerre, bir zerre hükmünde bir hareket aldı. Diğer hareket, Sâni-i Hakîm’in bir kanunu ile, hararete inkılâp eder. Zaten, “Hareket, harareti tevhit eder.” bir kanun-ı mukarreridir. İşte bu sır- ra binaen, beden-i insaniyedeki hararet-i gariziyeye, bu imtizaç-ı kimyevîye ile temin edildiği gibi; kandaki karbon alındığı için, kan dahi sâfi olur. İşte, nefes dahile girdiği vakit, vücudun hem âb-ı hayatını temizliyor, hem nâr-ı hayatı iş’âl ediyor. Çıktığı vakit, ağızda, mu’cizât-ı kudret-i İlâhiye olan ke- lime meyvelerini veriyor.

Sanatında akılların hayrete düştüğü Allah, her türlü kusur ve noksan- dan uzaktır.”¹³

Bu metinde kan dolaşımının Esmâ temelli sunumu vardır. Olay anlatılırken yaratıcımız, Esmâ temelli nazara verilmektedir.

Daha ilk cümlesinde teşbih sanatının ifade gücünden istifade edilerek insan bedeni intizamlı bir şehre benzetilmiş ve ardından bu teşbihin gerekçeleri (benzetme yönleri) tek tek sayılarak fennî bir bilginin kâinatı yaratan

“Sâni-i Hakîm
beden-i insanı
gayet muntazam
bir şehir
hükmünde
halk etmiştir.
Damarların bir
kısmı, telgraf ve
telefon vazifesini
görür; bir kısım
da, çeşmelerin
boruları
hükmünde,
âb-ı hayat olan
kanın cevelânına
medardırlar.

13. Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı, Sözler, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2009, s. 966-967.

Bilim ve teknoloji,
gücünü hür
düşünceden alır.
İnsanlık tarihi,
düşüncelerini
söyleyemeyen
insanların iç
yangınlarıyla
doludur.

Rabb'imizin isim ve sıfatlarına nasıl baktığı ve ilgili Esmânın metne nasıl yerleştirildiği örneklenmiştir.

Medresetüzzehra'nın ana kaynağı Risale-i Nurlar olduğundan yazılacak her makalenin, şerh ve izah sadedinde yapılacak her çalışmanın ifade ve izah açısından Risale-i Nurlara muvazî bir mahiyet arz etmesi "eşyanın tabiatına uygun" denilecek hallerden olsa gerektir.

İşleyiş ve Yönetim Anlayışı Yönüyle

Bir hürriyet ve meşveret sevdalısı olan Bediüzzaman; ferdî ve ictimâî sadetimizin kaynağı olarak meşveretin önemini anlattığı Münazarat'ta "Neden meşrutiyete bu kadar önem veriyorsun, eskiden milletten sual yok idi, şimdi sual edilir; ne istersin denilir, hepsi bu kadar. Daha ne diye o kadar ilaveleri takıyorsun?" sorusuna ilginç bir cevap verir:

"İşte bu nokta bütün cevaplarımı tazammun etmiştir." der ve "Zira meşrutiyet hükûmete düştüğü vakit, fikr-i hürriyet meşrutiyeti her vecihle uyandırır. Her nevide, her taifede onun sanatına ait bir nevi meşrutiyeti tevlid eder. Hatta ulemada, medariste, talebede bir nevi meşrutiyeti intaç eder. Evet, her taifeye ona mahsus bir meşrutiyet, bir teceddüt ilham olunuyor. İşte, şu arkasında şems-i saadeti telvih eden ve temayül ve incizap ve imtizaca yüz tutan lemaat-ı meşverettir ki, bana meşrutiyet hükûmetini bu kadar sevdirmiştir."¹⁴ diye devam eder.

Bu satırlardan, Medresetüzzehra'nın hürriyet ve meşveret zemini üzerine bina edileceği anlaşılır. Bütün heyecanlar, şevkler, teceddütler, hürriyet zemininde ortak akıldan çıkacaktır. Medresetüzzehra'nın, atanmış pasif bir idare yerine, seçilmiş, dinamik bir yönetime dayalı; talebeyi, müderrisi içine alan çok yönlü bir meşveret platformu olacağı bedihidir.

Aslında günümüz dünyasına baktığımızda bilim ve teknoloji üreten güçlü üniversitelerin, aynı zamanda bir meşveret platformu olduğunu da görürüz. Bilim, hür zeminlerde yapılır. Bilim ve teknoloji, gücünü hür düşünceden alır. İnsanlık tarihi, düşüncelerini söyleyemeyen insanların iç yangınlarıyla doludur. Mazi, ilmi hakikatlere ters düşen sakat yönetim anlayışlarının sayısız örneklerine sahne olmuştur.

Prof. Şerif Mardin bu durumu şöyle özetler: "Batı'nın teknolojik medeniyetinin özünü veren şey, birçok bakımdan açık bir toplum ortaya çıkarmış olmasındandır. Bu, meselelerin açıkça konuşulduğu, iletişimin çok geniş olduğu, gazete, kitap okunan, siyasî bakımdan açık bir topluluktur. Yani bir tek kişinin emrini dinleyen siyasî sistem içinde bulunan bir rejim değil, birçok kimsenin siyasete katılmasını temin eden birimleri de öne çıkaran bir siyasî rejimdir. Açıklığın birinci yönü, her şeyin açık olarak müzakere edilmesi ve her şey için bir sebep verebilmek, insanları her şeyin izahını verecek ikna etmektir. Açıklığın ikinci yönü, siyasî sistemin açık, yani katılmaya bağlı olması ve birçok insanın siyasete katılmasının temin edilmesidir."

Bediüzzaman Said Nursî'nin Nurculuğun içine getirmiş olduğu özelliklerden biri, bu sorunların İslâmî muâdilini bulmaya çalışması ve bu çabanın altını çizmiş olmasıdır. Risale-i Nurca çözümün de;

1- Münakaşa ve müzakere usûllerinin kabul edilmesi, her şeyin ancak anlatılarak ortaya çıkarılması, hiçbir şeyin, otorite ile empoze edilmemesi, Risale-i Nur'da, birçok yerde bulunan bir tema, bir görüş tarzı ve bir dünya bakışıdır.

2- Siyasî rejimle ilgili ikinci önemli nokta da, yine Bediüzzaman Said Nursî'nin Risale-i Nur'daki fikirlerine bakıldığı zaman, birçok yerde, her türlü katılıma ve cemaatin kendi mukadderatında serbest bırakılmasına çok önem verildiği görülüyor.

3- Bu çalışmaların en önemlisi, bilimsel buluş konusudur. Mardin, "Risale-i Nur'da; Sözler'de, Allah'ın yaratıcı kudretinin yaşadıklarımızın bir menşei olduğu, fakat bu menşein beraberinde fevkalâde çapraşık ve ancak ilimle anlaşılması mümkün olan birbirine bağlı bir sistem kurulmuş olduğu söyleniyor. İnsanları bu sistemin inceliklerini anlamaya teşvik ediyor." diyerek ilimle uğraşmanın Allah'ı inkâr anlamına gelmediğini belirtir. Böylece Risale-i Nur, Batı endüstri medeniyetinin menşei olan şeffaflığın, İslamla telif meselesinde hâl çarelerini göstermiş; İslamî düşünce, teknoloji ve Batı kültürüyle mezcedilmiştir.¹⁵

ABD ve bir kısım Avrupa ülkeleri gibi demokratik cumhuriyetle yönetilen ülkeler, dışa karşı tutumlarında tezatlar olsa da, iç işleyişlerinde şahane serbestliği ve suça dökülmeyen fikir hürriyetini şiddetle savunurlar. Dolayısıyla hürriyetin kısıtlandığı, ideolojilerin hâkim olduğu yönetimlerde bilimin gelişmesi de beklenemez.

Bilim platformunda yer almak için donanımlı olmak zorundasınız. Ortak dili konuşmak yetmez; ortak mantalite ile de hareket etmeniz lazımdır. Ortak mantalite hürriyettir yani fikrinizden dolayı yadırganmayacağınıza ve sorgulanmayacağınıza dair inancınızdır. Resmî ideolojilerin hüküm sürdüğü hürriyetsiz/meşveretsiz toplumlarda, hürriyet ve meşveret temelli bir maddî Medresetüzzehra'nın tesisi müşkil, belki imkânsızdır. "Adalet, meşveret ve kanunda inhisar-ı kuvvet" temelli demokratik sistem ve bilincin toplumda yerleşmesi, istibdatın ortadan kalkması için yapılan manevî Medresetüzzehra çalışmaları, maddî Medresetüzzehra'nın zeminini oluşturup meşveret esaslı yönetim anlayışın filizlenmesini sağlayacaktır.¹⁶

Maddî Medresetüzzehra, toplumda ma'kes bulan manevî Medresetüzzehra anlayışının yansıması olacaktır. İman, hayat, şeriat sıralanmasında ifade edildiği gibi, toplum nezdinde hürriyet ve meşverete dayanan imanî inkişaf ve intibahlardan sonra, fitrî olarak şekillenen demokratik bir talep, bu sistemi yapılandıracaktır.

*Bediüzzaman
Said Nursî'nin
Nurculuğun içine
getirmiş olduğu
özelliklerden biri,
bu sorunların
İslâmî muâdilini
bulmaya çalışması
ve bu çabanın
altını çizmiş
olmasıdır.*

15. Prof. Şerif Mardin'in, Bediüzzaman Said Nursî ve Nurculuk hareketi semineri 1980; Suad Alkan Yeni Asya 10.09.2017

16. Bediüzzaman Said Nursî, Risale-i Nur Külliyyatı, Eski Said Dönemi Eserleri, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2009, s.53.

Summary

Bediüzzaman Said Nursi's Medresetuzzehra project is an imitative service model aimed at making the homeland a school for faith. The Medresetuzzehra has a concept starting from the meeting of the religious sciences with the physical sciences to the spreading of Esmâ-i Husna readings in all fields, to the negation of the negative effects of the denial-based materialist curriculum.

In this article Hz. Bediüzzaman's patented, wide-ranging and versatile Medresetuzzehra Project is summarized from the different points (curriculum structure, having class mentality, language and direction of expression, administrative mentality).

Keywords

Medresetuzzehra, faith, scientific knowledge, Esmâ-i Husna, meaning of letter

